

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Elina Tervonen

**Merkityksellisiä kaikki omalla tavallaan
– Lastentarhanopettajien lapsikäsityksiä lappeen-
rantalaisessa päiväkodissa**

Opinnäytetyö 2015

Tiivistelmä

Elina Tervonen

Merkityksellisiä kaikki omalla tavallaan – Lastentarhanopettajien lapsikäisyyksiä lappeenrantalaisessa päiväkodissa, 42 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2015

Ohjaaja: koulutuspäällikkö Helena Wright, Saimaan ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyössä tarkoituksena oli tutkia, millaisia lapsikäisyyksiä lastentarhanopettajilla on lappeenrantalaisessa päiväkodissa ja miten lapsikäisyydet vaikuttavat arjen työhön ja lasten kohtaamiseen. Tavoitteena oli tuottaa tietoa lapsikäisyyksistä sekä herätellä lastentarhanopettajia pohtimaan omaa lapsikäisyytään ja sen vaikutusta.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu varhaiskasvatuksesta sekä lapsikäisyysteoriasta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla alkuvuodesta 2015. Haastatteluihin osallistui viisi lastentarhanopettajaa lappeenrantalaisesta päiväkodista. Aineisto analysoitiin käyttäen laadullista sisällönanalyysiä. Tutkimustuloksissa esitettiin myös useita alkuperäisilmaisuja haastatteluista.

Opinnäytetyön tulosten mukaan lappeenrantalaisessa päiväkodissa lapsi nähtiin kompetenttina, kehittyvänä ja sosiaalisena yksilönä ja lapsiin yhdistettiin vahvasti toimijuus ja luovuus. Lastentarhanopettajien toiminnassa lapsikäisyys näkyi lapsilähtöisyyteen pyrkimisellä, lapsen osallistamisella ja yksilöllisyyden huomioimisella. Lapsen kohtaamisissa lapsen kuuleminen ja kunnioitus nähtiin tärkeinä.

Jatkotutkimusaiheina voisivat olla myös vastaavan tutkimuksen tekeminen muille varhaiskasvatuksessa työskenteleville ammattiryhmille. Lisäksi voisi tutkia myös, millaista ammatillista reflektointia lastentarhanopettajat työssään tekevät.

Asiasanat: lapsikäisyys, lastentarhanopettaja, varhaiskasvatus

Abstract

Elina Tervonen

All of them meaningful in their own way - Kindergarten teacher's child images in a day care centre in Lappeenranta ,42 pages, 4 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2014

Instructor: Ms. Helena Wright, Degree Programme Manager

The purpose of the thesis was to find out what kind of child images the kindergarten teachers have in a day care centre in Lappeenranta and how those images affect their job and their encounters with the children. The aim was to produce information about images of the child and how it affects kindergarten teacher's work and furthermore to get the kindergarten teachers to reflect their images of the child.

The theoretical framework consists of the theory of early childhood education and the theory of different child images. This thesis was qualitative and the data were collected by theme interviews from five kindergarten teachers of a day care centre in Lappeenranta. The data was analysed using the qualitative content analysis method.

According to the results, the child is seen as a competent, developing and social individual. Activeness and creativity were tightly connected to the children. Effects of the child images were seen as aspiration to work in child orientated way and to involve children in activities and planning. Child images also encouraged to paying attention to individuality of children. Kindergarten teachers described listening and respect as important factors when meeting with children.

Further studies could research what kind child images other professionals working with early childhood education e.g. head of day care centre or kindergarten special education teachers have. Also researching what kind of professional reflection kindergarten teachers use in their work could be a theme for further study.

Keywords: child image, kindergarten teacher, early childhood education

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Varhaiskasvatustyö	6
3 Käsitteitä lapsesta	8
3.1 Lapsuus	9
3.2 Lapsikäsitteiden muodostuminen	9
3.3 Erilaiset teorit lapsikäsitteistä	10
3.3.1 Kun lapsuus alkaa tyhjältä	11
3.3.2 Viaton lapsi	11
3.3.3 Kehityspsykologinen näkemys	11
3.3.4 Aktiivinen, kompetentti lapsi	12
3.4 Lapsikäsite varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa	14
3.5 Esikoulun pedagogien lapsikäsitteet	15
3.5 Lapsikäsitteiden vaikutus pedagogiikkaan	15
3.5.1 Lapsen ja aikuisen välinen valtasuhde	17
3.5.2 Aikuislähtöisyys	17
3.5.3 Lapsikeskeisyys	18
3.5.4 Lapsilähtöisyys	19
3.5.5 Lapsen kuuleminen	19
3.5.6 Puhe lapsesta	20
3.5.7 Sosiokonstruktivismi	20
4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	21
5 Opinnäytetyön toteutus	22
5.1 Aineiston keruu	22
5.2 Aineiston käsittely ja analyysi	24
6 Tulokset	25
6.1 Lastentarhanopettajien lapsikäsitteet	26
6.2 Lapsikäsitteiden näkyminen pedagogiikassa	27
6.2.1 Yksilöllisyyden huomioiminen	28
6.2.2 Lapsen kohtaaminen	29
6.2.3 Lastentarhanopettajan ja lapsen välinen valtasuhde	30
6.2.4 Kasvattajan rooli	31
6.2.5 Ilmapiirin luominen	31
6.2.6 Toiminnan suunnittelu	32
7 Eettisyys ja luotettavuus	33
8 Pohdinta	35
8.1 Tulokset	35
8.2 Opinnäytetyöprosessi	37
8.3 Oma ammatillinen kehittyminen	38
8.4 Jatkotutkimusaiheet	39
Lähteet	40
Liitteet	
Liite 1. Tutkimuslupa	
Liite 2. Saatekirje	
Liite 3. Suostumus	
Liite 4. Teemahaastattelurunko	

1 Johdanto

Kaikilla meillä on sisällämme käsitys lapsesta, mikä ohjaa meitä siihen, millaisen yhteyden lapseen luomme (Malaguzzi, 1994, 3). Puhe lapsen osallisuudesta sekä lapsilähtöisyydestä on yhä ajankohtaisempaa, ja osallisuus tuo esiin jotain lapsikäsitteestä. Mutta nähdäänkö päiväkodissa lapsi osallistuvana ja kykenevänä osallistumaan ja toimimaan? Ja jos ei, niin miten päiväkodissa tällöin kohdataan lapsi ja millaisena sekä millaiseksi häntä kasvatetaan? Jokaisella on jokin käsitys lapsesta, ja se ohjaa toimintaa lapsen kanssa. Nämä kysymykset herättivät oman kiinnostukseni. Sen takia lapsikäsite ja sen vaikutus lastentarhanopettajan työhön sekä lasten kohtaamiseen valikoitui opinnäytetyöni aiheeksi.

Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan (2010, 8) on kirjattu varhaiskasvatuksen olevan käytännön toiminnan lisäksi toimintaa ohjaavaa ajattelua, joka ilmenee muun muassa erilaisina käsityksinä, asenteina ja tulkintoina. Tähän ajatteluun ja käsityksiin luen osaksi myös lapsikäsitteen.

Aihe on myös aina ajankohtainen. Lapsikäsitteet eivät häviä ajan kuluessa, muuttuvat tosin, mutta ohjaavat silti aina suhtautumista lapsiin. Kiinnostavaa on tietää, millainen on tässä ajassa työnkentällä vallitseva käsitys lapsesta. Suoritan sosionomi (AMK) -opinnoissani lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Oma ammattitaitoani ajatellen opinnäytetyöni aihe herättelee itseäni myös pohtimaan omaa käsitystäni lapsesta nyt ja tulevaisuudessa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia, millaisia lapsikäsitteitä lastentarhanopettajilla on lappeenrantalaisessa päiväkodissa ja millainen vaikutus sillä on arjessa tapahtuvaan työhön ja lasten kohtaamiseen. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä erään lappeenrantalaisen päiväkodin kanssa. Aineisto kerätään teemahaastattelulla haastatteleamalla viittä päiväkodin lastentarhanopettajaa. Aineisto analysoidaan käyttämällä laadullista sisällönanalyysiä.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa lastentarhanopettajien lapsikäsitteistä sekä lapsikäsitteiden vaikutuksesta kasvatustyöhön. Tavoitteenani on myös herätellä lastentarhanopettajia pohtimaan omaa lapsikäsitteistään sekä sen vaikutusta työhön.

2 Varhaiskasvatustyö

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten elämässä tapahtuvaa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuutta. Tavoitteena tälle toiminnalle on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatuksessa painottuu suunnitelmallinen ja tavoitteellinen vuorovaikutus ja yhteistoiminta, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on olennainen arvo. Lähtökohdan varhaiskasvatukselle luo erityisesti kasvatustieteelliseen tietoon ja pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Keskeisimpiä varhaiskasvatuksen järjestämispalveluja ovat päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Esiopetus on myös osa varhaiskasvatusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b).

Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä perheiden ja kasvatuksen ammattilaisten kanssa, jolloin yhdistyy perheen tuntemus lapsesta yksilönä ja työntekijän ammatillinen tieto ja taito kasvatuksesta. Vanhemmilla on ensisijainen oikeus ja vastuu lapsen kasvatukseen, ja tätä tehtävää ammattilainen on tukemassa, jolloin muodostuu lapsen kannalta mielekäs kokonaisuus. Tätä kokonaisuutta kutsutaan nimellä kasvatuskumppanuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Varhaiskasvatuksen kokonaisuutta voisi määrittää erilaisista käsityksestä muodostuvana, ajassa rakentuvana tulkintaprosessina. Tällöin varhaiskasvatuksen käytännön kokonaisajatus ei ole yksi ja valmis. (Härkönen 2004, 246.) Samaa ajatusta voi löytää Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmasta. Siihen on kirjattu varhaiskasvatuksen olevan käytännön toiminnan lisäksi toi-

mintaa ohjaavaa ajattelua. Tämä tulee esiin erilaisissa käsityksissä ja annetuissa merkityksissä, kuten asenteissa, suhtautumisessa, tulkinnoissa ja kuvauksissa. (Lappeenrannan kaupunki 2010, 8.)

Varhaiskasvatusta ohjaa vielä tämän opinnäytetyön teon aikana laki lasten päivähoitosta (36/1973). Valmisteilla on uusi varhaiskasvatustilaki, jonka esityksen hallitus on luovuttanut eduskunnalle loppuvuodesta 2014. Lakimuutoksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2015. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015a).

Lastentarhanopettaja varhaiskasvattajana

Koko päiväkodin henkilöstön vastuulla on tukea lapsen kasvua ja kehitystä, edistää lapsen oppimista, tukea vanhemmuutta ja kotikasvatusta, sekä erilaiset hoito-, hoiva- ja huolenpitotehtävät. Lastentarhanopettaja kuuluu päiväkodin henkilöstöön, ja hänellä on tiimissään oma roolinsa ja omia vastuita. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 44.)

Lastentarhanopettajan tunnetuin työkenttä on päiväkodin lapsiryhmä, jossa tapahtuvaa kasvatusta ja opetustyötä pidetään varhaiskasvatuksen pedagogisena ytimenä (Onnismaa & Valli 2005, 12). Lastentarhanopettajan tehtäväkuvassa painottuvat erityisesti opetus ja pedagogiikka, lapsiryhmän ohjaustehtävät, vanhempien kasvatustehtävän tukeminen, psykososiaalinen työ sekä sen varmistaminen, että erityistä hoitoa tai tukea tarvitsevat lapset saavat tarvittavan hoidon ja tuen. Sen lisäksi, että lastentarhanopettaja tekee päivittäin hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyviä tehtäviä, työhön kuuluu myös näitä tehtäviä tukevaa toimintaa, kuten suunnittelua ja kehittämistä sekä yhteistyötä perheiden ja muiden tahojen kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 45.)

Onnismaa ja Valli (2005, 13-14) ovat nostaneet esiin lastentarhanopettajan osaamisalueita. Yksi osaamisalue on varhaiskasvatuksen sisällön ja menetelmien hallintaosaamiseen, johon sisältyvät mm. tuntemus lapsen kehityksestä, varhaiskasvatuksen sisällöllinen ja menetelmällinen osaaminen, ymmärrys hoidon, kasvatuksen ja opetuksen merkityksestä, havainnointitaidot sekä lasten kulttuurin tuntemus. Toisena osaamisalueena ovat vuorovaikutustaidot, joissa

painottuvat vuorovaikutus- ja ohjaustaidot lasten kanssa sekä myös aikuisten välillä tapahtuva vuorovaikutus. Lastentarhanopettajan osaamiseen kuuluvat myös suunnittelu, kehittämis- ja arviointitaidot sekä varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisten kytkentöjen sekä lasta ja perhettä koskevien auttamisverkostojen tuntemus.

Lastentarhanopettajana voi työskennellä henkilö, jolla on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan tutkinto tai sosi-aali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuk-sen ja sosiaalipedagogiikan opintoja 60 opintopisteen laajuisesti (Laki sosiaali-huollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 7§, Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1§).

Lappeenrannan varhaiskasvatussuunnitelmassa on nostettu esiin kasvattajan pedagogista ajattelua termillä kasvatustietoisuus. Kasvatustietoisuuden määri-tellään tarkoittavan tietoisuutta omasta kasvatusroolista ja siihen liittyvästä ta-voitteellisuudesta, sen keinoista ja tuloksista. Kasvatustietoisuuden laatu näkyy kasvattajan toiminnassa, teoissa ja kasvatuskäsityksissä. Tähän kuuluu vahvas-ti oman toiminnan, arvojen ja päämäärien reflektointi ja tältä pohjalta tietoisten valintojen tekeminen. (Lappeenrannan kaupunki 2010, 13.)

3 Käsityksiä lapsesta

Lapsikäsitys määritellään osaksi ihmiskäsitystä. Erilaiset lapsikäsitukset määrit-televät ja luokittelevat lapsen olemusta suhteessa ikään, kehitysnormeihin, su-kupuoleen ja sosiaaliseen taustaan. Käsitykset saattavat myös sisältää kan-nanottoa siihen, mikä lapsissa on hyvää, pahaa tai mahdollista. (Rautio 2005, 9.)

Loris Malaguzzi kuvaa erilaisia lapsikäsitksiä olevan satoja. Kaikilla on ajatte-lussaan käsitys lapsesta, mikä ohjaa sitä, miten henkilö lapseen samaistuu ja miten käyttäytyy lasta kohtaan. (Malaguzzi 1994, 3.) Myös Kallialan mukaan se, millaiseen vuorovaikutukseen aikuiset lasten kanssa pyrkivät on yhteydessä käsityksiin lapsesta ja lapsuudesta (Kalliala 2008,12).

Dahlberg, Moss ja Pence (1999) kirjoittavat, että postmodernista näkökulmasta katsottuna ei voida yleisesti määritellä lasta tai lapsuutta niin, että voisi selkeästi kertoa, että lapsi on jonkinlainen tai lapsuus tietynlainen. Sen sijaan termin määrittely riippuu siitä, millainen on määrittelijän ymmärrys siitä, millainen lapsi on tai hänen tulisi olla. Tällöin määritelmiä lapsesta ja lapsuudesta on olemassa useita. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 43.)

3.1 Lapsuus

Se, miten aikuiset käsittävät lapsuuden, on läheisesti yhteydessä heidän lapsikäsitykseensä (Rautio 2005,10). Bardy määrittelee lapsuuden olevan *lasten iässä olevien ihmisten konkreettisesti näkyvää elämää*. Lapsuus määrittyy suhteessa aikuisuuteen ja käsitys lapsuudesta ja sen arvomaailmasta vaihtelee mm. kulttuurin ja aikakauden mukaan. Tähän vaikuttaa vahvasti myös käsitys siitä, millaista aikuista yhteiskunnassa arvostetaan ja tarvitaan. Aikuisen kokemus omasta lapsuudestaan on myös yhteydessä siihen, miten hän käsittää lapsuuden. (Bardy 2013, 50-51.)

1980-luvulla keskustelua lapsuuden merkityksestä alettiin käydä aktiivisemmin. Ajatus lasten erityisyydestä oli alkanut muodostaa käsitystä lapsista enemmänkin avuttomina, haavoittuvina, toiminnassa vastaanottajina ja ei-vielä-aikuisina. Tänä päivänä ajatus lapsista tulevana aikuisina nähdään vanhakantaisena ja esimerkiksi lapsia koskevissa tutkimuksissa painotetaan lapsen aktiivista toimijuutta. (Bardy 2013, 59-61.)

3.2 Lapsikäsityksen muodostuminen

Aikuisten teorioihin lapsista vaikuttavat vahvasti aikakauden yhteiskunnalliset, taloudelliset ja poliittiset olosuhteet (Rautio 2005, 10). Aikuisen lapsikäsitykseen vaikuttaa myös hänen ja lasten välisten suhteiden määrä ja laatu (Malaguzzi 1994, 3).

Kallialan mukaan eri lapsikäsitykset ovat sidoksissa aikaan ja kulttuuriin. Uudet käsitykset vakiintuvat vähitellen samalla syrjäyttäen vanhoja näkemyksiä. Vaik-

ka lapsen perusolemus pysyy samana, muuntaa käsitysten muuttuminen aikuisten suhtautumista lapsiin. (Kalliala 2008, 12.)

Edellä mainittu aikasidonnaisuus tulee esiin Karilan tekstissä. Hän on tarkastelllessaan varhaiskasvatuksen eri ammattisukupolvia nostanut esiin lapsikäsitteiden muutosta viimeisten 40 vuoden ajalta. Suomalaisen päivähoiton rakentamisessa lapset on ensisijaisesti nähty ryhmänsä jäseninä, ja päiväkotiryhmä onkin ollut toiminnan perusyksikkö, jossa lasten yksilöllisyyttä ei juurikaan pohdittu. Käsite on tästä muuttunut yhä yksilöllisempään suuntaan lapsen ainutkertaisuuden muodostuessa kasvatuksen lähtökohdaksi, ja lopulta päivähoitossa esiintyy yksilöllinen lapsi omine sisäisine tunteineen, ajatuksineen ja kiinnostuksineen. (Karila 2013, 13-26.)

3.3 Erilaiset teorit lapsikäsitteistä

Erilaisia lapsikäsitteitä on olemassa lukemattomasti. Avaan tässä luvussa kuitenkin muutamia tunnettuja ja suuntaa antavia teorioita siitä, miten lapsi voidaan nähdä.

Karkeasti lapsikäsitteitä voidaan erotella kahteen eri suuntaan. Perinteisemmässä käsitteessä lapsi nähdään aikuisen hoivan ja huolenpidon kohteena, objektina, ja häntä määritellään suhteessa aikuiseen. Uudemmassa näkökulmassa korostuu lapsen subjektius, hänen aikuisista riippumattomat oikeutensa, tarpeensa ja itsenäisyytensä. Lapsuus elämänvaiheena nähdään myös tärkeänä, ei vain siirtymänä aikuisuuteen. Uuden lapsikäsitteiden mukaan lapsi ja aikuinen ovat erilaisia ja juuri sen takia lasta ja lapsuutta tulee kunnioittaa ja arvostaa. (Rautio 2005, 10.)

Ojakangas esittää myös yhden tavan kategorisoida lapsikäsitteitä. Hänen mukaansa yksi tapa jakaa karkeasti kasvatusteorioiden lapsikäsitteitä on sen perusteella, luokitellaanko lapsen luonnetta ongelmattomaksi tai ongelmalliseksi. (Ojakangas 2001, 93.)

Seuraavaa, kolme ensimmäisenä mainittua lapsikäsitteysteoriaa yhdistää se, että lasta tarkastellaan hänen kehityksensä ja kypsyytensä kautta. Lapsi itses-

sään esiintyy passiivisena, alikehittyneenä ja riippuvaisena. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 48.)

3.3.1 Kun lapsuus alkaa tyhjästä

Yhden teorian mukaan lapsi aloittaa elämänsä tyhjästä, tyhjänä tauluna. Tällainen käsitys lapsesta mukailee John Locken (1632 – 1704) kuvaa lapsesta. (Kalliala 2008, 12.) Tavoitteena on saada hänelle oppimisvalmiuksia ja täyttää hänet tiedoilla, taidoilla ja kulttuurisilla arvoilla, jotka on etukäteen määritelty häntä varten. Esimerkiksi ennen koulun alkua pyrkimyksenä on saada lapselle tarvittavat valmiudet, joita hän tarvitsee mukautuakseen koulumaailman vaatimuksiin. Lapsi nähdään tulevana aikuisena ja lapsuus on ensimmäinen vaihe valmistautumisessa seuraavaan ja tärkeämpään elämänvaiheeseen. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 44-45.)

3.3.2 Viaton lapsi

Rousseau'n (1712–1778) teoriassa lapsi nähdään viattomana ja hieman alkukantaisena. Lapsuus on kultaista aikaa, jossa lapsella on synnynnäinen halu hakeutua kohti hyvyyttä, totuutta ja kauneutta. Aikuisen tehtäväksi jää suojella lasta ympäröivän maailman pahuudelta. Dahlberg, Moss ja Pence (1999, 45) kritisoivat tätä käsitystä siitä, että se luo harhan, jossa lapsi halutaan sulkea pois maailmasta, jonka osa hän jo on. Heidän mukaansa tällöin lasta ei oteta vakavasti, eikä hän saa osakseen kunnioitusta.

Rousseau siirtää huomiota teoriassaan lapsuuteen ja lapsikeskeisyyteen ja samalla myös vahvasti aikuislähtöisyyteen. Toisaalta Rousseau'n esiin nostamat teemat, kuten tunteiden ja järjen sekä lapsen vapauden ja aikuisen vallan väliset suhteet ovat edelleen ajankohtaisia kysymyksiä. (Bardy 2013, 53-54.)

3.3.3 Kehityspsykologinen näkemys

Kolmas hyvin tunnettu lapsikäsitelmä pohjautuu ihmisen luontaiseen kehitykseen. Kehityspsykologisessa ajattelussa lapsuus on jaoteltu luonnollisiin kehitysvaiheisiin ja lapsen ominaisuudet on jaoteltu erilaisiin mitattaviin kategorioihin. Tä-

män käsityksen pohjalta nousevat teorit esimerkiksi siitä, millaisia tietyn ikäiset lapset normaalisti ovat, mihin he kykenevät ja mihin vielä eivät. Tällainen näkemys lapsesta pohjaa vahvasti tieteeseen ja biologiaan. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 46.)

Nykymaailmassa puhutaan paljon kokonaisvaltaisesta näkökulmasta, mutta kehityspsykologisessa näkemyksessä lapsi ja hänen kehityksensä erotetaan erilaisiin osa-alueisiin, kuten motoriseen kehitykseen, kognitiiviseen kehitykseen ja sosiaaliseen kehitykseen ja nähdään ne helposti toisistaan ja ympäristöstä irrallisina. Kehityspsykologisen ajattelun takana on erityisesti Jean Piaget (1896–1980). (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 46.)

3.3.4 Aktiivinen, kompetentti lapsi

Uudemmassa kirjallisuudessa ja puheessa huomaa korostuvan yhä enemmän kuva lapsesta kompetenttina, osallistuvana ja osallisena. Kasvatusalan kirjallisuuden ja useiden artikkelien perusteella saa sen kuvan, että lapsen kompetenttius on vahvasti osa nykyaikaa.

Postmoderni näkökulma filosofiassa, sosiologiassa ja psykologiassa sekä sosiokonstruktivismi ovat vaikuttaneet vanhojen lapsikäsitusten rinnalle syntyneeseen uuteen, täysin erilaiseen kuvaan lapsesta. Lapsilla nähdään olevan oma, itsenäinen rooli yhteiskunnassa omine oikeuksineen. Lapsuutta ei nähdä enää vain valmistavana vaiheena aikuisuuteen, vaan osana yhteiskunnan rakennetta ja itsessään tärkeänä ja arvostettuna elämänvaiheena. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 48-49.)

Malaguzzin, joka itse puolustaa vahvasti tätä uutta lapsikäsitystä, mukaan lasta ei voida erottaa ympäristöstään. Lapsella on kokemuksia, suhteita ja tunteita, joihin hän on tiukasti sidoksissa ja joita hän kantaa mukanaan koko ajan. (Malaguzzi 1994, 3.)

Tällaista lasta voi kutsua rikkaaksi tai kompetentiksi. Lapsi on sosiaalinen yksilö ja hänellä on alusta asti valmiuksia ja potentiaalia. Lapsi on omassa lapsuudessaan tärkeä ja aktiivinen toimija. Lapsella on vahvasti oma ääni, ja häntä tulisi

kuunnella ja ottaa tätä ääntä mukaan demokraattiseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Tässä lapsikäsitelyssä lapsi on vahvasti subjekti omassa elämässään. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 49-50.)

Tämänsuuntainen lapsikäsitely näkyy nykyaikana tehtävässä pikkulapsitutkimuksessa, jossa lähtökohtana on aktiivinen, vahva lapsi, joka kartuttaa kulttuurista, sosiaalista ja henkilökohtaista osaamistaan erilaisten kokemusten kautta sen sijaan, että etenisi ennalta määrättyjen kehitysvaiheiden kautta. Tällaiseen uuteen lapsikäsitelyyn vaaditaan aikuiselta kykyä nähdä maailmaa lapsen kannalta. (Kalliala 2008, 18-19.)

Kalliala nostaa kompetenttien lapsikäsitelyn nousun yhdeksi tausta-ajatuksiksi myös lainsäädännön ja äitien työssäkäynnin muutosta. Lain lasten päivähoidosta (1973) tultua voimaan ovat lasten päivähoitopaikat lisääntyneet samoin kuin kokopäiväisesti hoidossa olevien lasten määrä. Lapsen oli myös sopeuduttava muutokseen, ja siksi onkin ollut luontevaa alkaa nähdä lasta ajan kuluessa yhä enemmän kokopäivähoitossa pärjäävänä, kykenevänä päivähoiton asiakkaana. Myös lapsen subjektiivinen oikeus päivähoitoon nostaa esiin lasta yksilönä, oikeus on lapsella, eikä perheellä. Kalliala nostaa kuitenkin myös esiin sen, että vaikka yhteiskunnan muutokset ovat saattaneet lapsikäsitelyä muuttaa, ei lapsi itsessään ole muuttunut. (Kalliala 1999, 27.)

Ajatusta lapsesta kykenevänä ja kompetenttina on kritisoitu kuitenkin paljon. Kalliala lainaa kirjassaan tanskalaista kasvatustieteiden professori Jan Kampmania, jonka mukaan käsitys kompetentista lapsesta luo vahvasti kuvan siitä, millaisina haluamme lapsen nähdä ja millainen lapsen aikuisen mielestä tulisi olla. Hän kuvaa kompetenttien lapsen nousevan vallitsevasta arvomaailmasta, ja uudesta normaaliuden määrittelystä. Kuitenkin useat pedagogiikan ja kasvatuksen asiantuntijat jakavat käsitystä siitä, että lapsi on kompetentti. Tällöin haasteita aiheuttavat ne, jotka eivät ole joka suhteessa kompetentteja ja näin jättävät vaatimukset täyttämättä. (Kalliala 2008, 15.)

Kalliala pohtii kirjassaan kompetenttia lasta monelta kannalta. Lapsen kykeneväisyys ja rikkaus asetetaan helposti vastakkain lapsen tarvitsevuuden kanssa.

Jos lapsi on kykenevä ja kompetentti, voidaanko häneltä odottaa vastuunottoa omista päätöksistä ja niiden seurauksista? Lapsen kompetenttius luo uusia odotuksia lapsesta, mutta tuoko tämä lapselle enemmän mahdollisuuksia vai esteitä? Lapsen osaamisen korostaminen häivyttää helposti käsitystä lapsen avuntarpeesta. Suhteessa aikuiseen, pieni lapsi on kuitenkin myös aikuista tarvitseva, jo oman eloonjäämisensäkin kannalta. Kalliala luo lopulta ajatuksen, jossa lapsen voi nähdä sekä rikkaana että tarvitsevana, jolloin lapsi on samaan aikaan innostunut, taitava ja vahva sekä haavoittuva, kypsymätön ja tarvitseva. Lasta ei siis voida musta-valkoisesti jaotella joko kompetentiksi tai ei-kompetentiksi. (Kalliala 2008, 14-17, 19.)

3.4 Lapsikäsitys varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on ollut tutkimuksen kohteena useamman kerran tarkasteltaessa lapsikäsitteitä. Löysin kaksi tutkimusta, joissa samasta aineistosta on tutkittu, millainen lapsi aineistossa esiintyy.

Maiju Paananen (2010) on osana pro gradu -tutkielmaansa selvittänyt Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esiintyvää käsitystä lapsesta. Tutkimuksessa on kuvattu, analysoitu ja tulkittu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esiintyviä ilmaisuja, jotka kuvaavat lapsinäkemystä. Eri ilmaisuja on ensin poimittu tekstistä, jonka jälkeen niitä on yhdistetty eri teemoiksi. (Paananen 2010, 31-36.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lapsi esiintyy useasti toiminnan kohteena ja tarvitsevana. Kuitenkin lähes jokaisessa kohdassa, jolloin lapsi esiintyi toiminnan kohteena, hänellä oli kuitenkin aktiivinen rooli. Muita ominaisuuksia, joita tutkimuksessa esitettiin lapsesta, olivat aktiivinen ja osaava, kasvava, kehittyvä ja oppiva, sosiaalinen, yksilöllinen sekä emotionaalinen. (Paananen 2010, 39-42.)

Myös Pirjo Rautio on tutkinut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden näkemystä lapsesta. Rautio on analysoinut kriittisesti aineistoaan tavoitteenaan valitsevan lapsikäsitteiden kyseenalaistaminen ja purkaminen. Rautio on kerännyt

varhaiskasvatussuunnitelman perusteista lauseita, joissa puhutaan lapsesta ja jakanut niitä eri diskurssien mukaan. (Rautio 2005, 30-43.)

Raution tutkimuksen tuloksissa lapsi esiintyy varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä passiivisena että aktiivisena. Toisaalta lapsen kykyjä ei nähdä ja kasvatusta nähdään sopeuttamisena ja valmentamisena yhteiskuntaan. Kuitenkin tulee esiin myös lapsi aktiivisena aloitteentekijänä, jolla on valmiudet omaehtoiseen ajatteluun. Tällöin kasvatuksen rooliksi muodostuu paremman yhteiskunnan kehittäminen. (Rautio 2005, 65-66.)

3.5 Esikoulun pedagogien lapsikäsitukset

Marie Fager (2013) on opinnäytetyössään tehnyt laadullista tutkimusta ruotsalaisen esikoulun pedagogien lapsikäsitä. Tutkimus toteutettiin haastattelulla erään esikoulun pedagogeja. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut muun muassa ymmärryksen lisääminen pedagogien lapsikäsitä sekä siitä, vaikuttavatko ne lapsiin, ja jos vaikuttavat, niin miten. Fager selvitti myös millaista keskustelua lapsikäsitä käydään esikoulussa. (Fager 2013, 9-10.)

Tutkimustuloksissa korostui se, että lapsi nähtiin kykenevänä. Myös hyvyys, uteliaisuus ja halu tutkia nousivat esiin noin puolissa vastauksissa. Lapsikäsitä olivat pitkälti samansuuntaisia, mutta niissä oli jonkin verran sävyeroja. Pedagogit kuvasivat lapsikäsitä vaikuttavan muun muassa lapsen mahdollisuuksiin kokeilla ja olla osallisena. Myös samassa toimintaympäristössä vallitsevien eri lapsikäsitä kuvattiin voivan hämmäntää lasta, kun toimintatapa on erilainen eri aikuisilla. Toimintaympäristössä tapahtuva keskustelun lapsikäsitä kuvattiin olevan vähäistä. Tällaista keskustelua kaivattiin kuitenkin, etenkin esimerkiksi toimintakauden alussa tai uuden työntekijän tullessa mukaan tiimiin. (Fager 2013, 13-14.)

3.5 Lapsikäsitäksen vaikutus pedagogiikkaan

Edellä on mainittu jo, että aikuisen lapsikäsitäksellä on vaikutusta aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja lapseen samaistumiseen. Tässä luvussa

kuvaan tarkemmin sitä, miten kasvattajan lapsikäsitys on yhteydessä hänen toimintaansa kasvattajana.

Yhteiskunnallisesti lapsuus sijoitetaan instituutioista perheeseen, päiväkotiin ja kouluun (Bardy 2013, 59). Opinnäytetyössäni päiväkoti on tutkimuskenttänä, ja tästä johtuen tässä tutkimuksessa oleellisin näistä instituutioista kasvatustutkimuksen kannalta.

Pedagogisen työn voisi sanoa olevan tulos siitä, millainen lapsi mielestämme on (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 52). Oma lapsikäsitys saa ihmisen käyttäytymään tietyllä tavalla, se ohjaa sitä, miten ihminen lapselle puhuu, miten häntä kuuntelee sekä miten ja mitä tarkastelee. Oman lapsikäsitksen luomaa sisäistä käyttäytymismallia vastoin toimiminen on ihmiselle hyvin haastavaa. (Malaguzzi, 1994 3.)

Kasvatuksessa yhtenä keskeisenä ideologisena osa-alueena nähdään lapsikäsitys, joka pohjaa mm. eri tieteenaloista nouseviin uskomuksiin, arkitietoon sekä kasvattajan omiin kokemuksiin (Rautio 2005, 9). Eri kasvatusteorioiden voidaankin luokitella juuri niiden lapsikäsitksen mukaan (Ojakangas 2001,93).

Härkönen on luonut teorian systemisestä mallista useiden tunnettujen pedagogien filosofisen ajattelun pohjalta. Hän on tunnistanut eri pedagogiikkojen takaa niiden sisältämät filosofiset näkökohdat ja niiden yhteyden käytännön pedagogiikkaan. Eri pedagogien ajatusten takaa löytyivät samat kategoriat, jotka ovat suhteessa toisiinsa ja pedagogiikkaan kokonaisuutena. Kasvatuskäsitykseen vaikuttavat kategoriat Härkönen on määritellyt käsityksiksi maailmasta, käsityksiksi yhteiskunnasta, käsityksiksi ihmisestä ja lapsesta sekä käsityksiksi tiedosta. (Härkönen 2013, 423-425.)

Tässä varhaiskasvatustutkimuksen systemisessä mallissa mainitut käsitykset vaikuttavat kasvatuksen tavoitteisiin, näkemykseen kasvatuksen sisällöistä ja käytetyistä menetelmistä (Härkönen 2013, 424). Koska käsitys lapsesta on yksi näistä vaikuttavista käsityksistä, nähdään myös tämän teorian mukaan sen vaikutus käytännön pedagogiikkaan.

Malaguzzi on nostanut esiin myös lapsikäsitteilyn vaikutusta siihen, millaisen ympäristön aikuinen luo lapsille. Hän korostaa sillä olevan merkitystä, luodaanko ympäristö sen pohjalta, mikä on aikuisen yleinen lapsikäsite vai luodaanko se ennestään tutulle, tietylle lapselle. (Malaguzzi 1994, 3.)

3.5.1 Lapsen ja aikuisen välinen valtasuhde

Kompetenttia eli rikasta lapsikäsitteilyä on puolustettu sanonnalla, jossa rikas lapsi tuottaa rikkaita pedagogeja ja rikkaita vanhempia, kun taas köyhä lapsi tuottaa köyhiä pedagogeja ja vanhempia (Dahlberg, Moss, & Pence 1999, 50). Toisaalta Kalliala tuo esiin ajatuksen, jossa puhe kompetentista lapsesta saa aikuisen epäilemään omaa rooliaan (Kalliala 2008, 23).

Nummenmaa nostaa esiin lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutussuhteen. Aikuisen halutessa luoda lasta yksilöllisesti kunnioittava vuorovaikutussuhde edellytyksenä on aikuisen kyky eläytyä lapsen maailmaan ja aikuisen tietoinen läsnäolo. Se, millaisen valtasuhteen aikuinen vuorovaikutuksessa luo, vaikuttaa merkittävästi aikuisen kykyyn ymmärtää lasta yksilöllisesti. Mitä pienemmän eron aikuinen luo oman maailmansa ja lapsen maailman välillä, sitä paremmin hän itse kykenee ymmärtämään lapsen maailmaa. Toisaalta, mitä pienempi valtasuhteen ero on, sitä haastavampaa toiminta aikuiselle on. (Nummenmaa 2011, 103-104.)

Kalliala pohtii myös aikuisen toimintaa, toimittaessa ”köyhän lapsen” kanssa. Antoiko aikuinen lapselle ”köyhän” roolin passiivisena lapsena? Saiko lapsi olla tarvitseva ja onnistua aikuisen avulla? Siirsikö aikuinen päätöksenteon lapsen asioista pois lapselta, koska koki, ettei tämä oli siihen kykenevä? (Kalliala 1999, 33.)

3.5.2 Aikuislähtöisyys

Dahlberg, Moss ja Pence kuvaavat, että käsityksissä, joissa lapsuus nähdään valmistavana elämänvaiheena, on pedagogiikan tarkoitus valmistaa lasta elämässä seuraaviin vaiheisiin. Pedagogiikkaa voidaan arvioida sen tulosten perusteella ja esimerkiksi niin, saadaanko sen avulla tuotettua päteviä koululaisia.

Tällöin toiminnassa korostuvat sellaisten kokemusten luominen, joilla on vaikutuksia pitkälle elämään ja kevytmielisiltä ja tarkoituksettomilta vaikuttavat aktiviteetit nähdään turhina, sillä niillä ei uskota olevan yhteyttä myöhempään menestykseen elämässä. Tällaisessa pedagogiikassa auktoriteettina on aikuinen, ja pedagogiikassa korostuu kuulustelava kysymys-vastaus-kaava, joissa aikuinen esittää kysymykset, joihin on jo määritelty oikea, hyväksyttävä vastaus. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 53.)

Kinos on vertaillut lapsikäisyyksiä, jotka liittyvät aikuislähtöiseen, lapsikeskeiseen ja lapsilähtöiseen pedagogiikkaan. Aikuislähtöisessä pedagogiikassa lapsi koetaan ohjauksen ja huolenpidon kohteena ja lapsuus nähdään ”aikuisuuden vajaatilana”. Aikuisen tehtäväksi muodostuu tällöin toteuttaa ennalta suunniteltua opetussuunnitelmaa ja välittää lapselle tietoa. (Kinos 2002, 124.)

Tutkimusten mukaan suomalaisessa kunnallisessa päivähoitossa aikuinen näyttäytyy usein lasta ymmärtämättömänä, kaavamaisena ja aikuiskeskeisenä kasvattajana, joka jättää lapsen vaikutusmahdollisuudet vähäisiksi. Tähän voi olla syynä historiaan pohjautuva epäily lapsen kyvykkyyttä kohtaan. (Kalliala 2008, 24.)

Pedagogin yliaktiivisuuden voidaan sanoa olevan myös riski. Aikuisen tehdessä liian paljon, vaikka taustalla olisikin ajatus lapsesta välittämisestä, luo lapselle passiivisen roolin omaan oppimiseensa nähden. (Malaguzzi 1994, 4.)

3.5.3 Lapsikeskeisyys

Lapsikeskeisessä pedagogiikassa lapsi on taas aikuisuuteen valmistautuva, mutta kuitenkin aktiivinen ja sosiaalinen. Aikuisen roolina on ohjata lapsen oppimista. Lapsikeskeisyyden nähdään sijoittuvan aikuislähtöisyyden ja lapsilähtöisyyden välille. (Kinos 2002, 123-124.)

Lapsikeskeiselle pedagogiikalle olennaista on se, että kasvatuksen sisällöt valitaan sen mukaan, miten tarkoituksenmukaisia ne ovat yksittäisen lapsen kannalta. Lapsikeskeisyydessä korostuu yksittäisen lapsen yksilöllisyys ja aikuisen suunnittelema ja ohjaama toiminta. (Hytönen 2007,14-15.)

3.5.4 Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisen pedagogiikan mukaan lapsi on aikuisen kanssa tasa-arvoinen toimija ja hänet nähdään myös kansalaisena. Lapsi on aktiivinen ja sosiaalinen osallistuja ja päätösten tekijä. Aikuisen tehtävänä on tukea lapsen oppimista ja olla kanssatutkijana. Vygotskin lähikehityksen vyöhyke määrittää myös aikuisen tehtävää. (Kinos 2002, 124.)

Myös Kalliala nostaa teoksessaan esiin lapsilähtöisyyden käsitettä. Käsitteen voi ymmärtää usealla tavalla, ja sen taustalla voidaan toisaalta nähdä kompetentti lapsi, joka haluaa ja kykenee kokoamaan omaa päiväkotilapsuuttaan, mutta toisaalta taustalla voi olla myös lapsen kehitystarpeista tai kiinnostuksista lähtevä, aikuisen suunnittelema kokonaisuus. (Kalliala 2008, 22.)

Lehtinen huomauttaa, että vaikka lapsilähtöisyyttä painotetaankin nykypäivänä, on toiminta käytännön tilanteissa kuitenkin usein aikuislähtöistä. Toimintaa suunnitellaan kehityspsykologisista teorioista lähtien ja toiminta tuodaan lapselle ulkoapäin. Lehtinen pohtiikin, onko tämän takana kasvattajien epäily lasten omia voimavaroja ja toimintaa kohtaan. (Lehtinen 2001, 97.)

Toisaalta siitä, miten pedagogin rooli nähdään kompetentin lapsen kanssa, ei ole ongelmattonta. Kalliala miettii, onko lapsen osallisuuden nostaminen lapsen kuulemista ja lapsen yksilöllisyyden huomioimista vai päätöksenteon syöttämistä lapsen harteille. Riski voi siis olla, että aikuisen asettamien selkeiden rajojen puutteessa lapsi ajautuu eksyksiin. (Kalliala 1999, 33-34.)

3.5.5 Lapsen kuuleminen

Kinos tuo esiin lapsilähtöisyyden perustana olevan lapsen kuulemisen omana itsenään. Lapsilähtöisyys muuttaa kasvattajan roolia ja työtapoja, joissa korostuu selvemmin lapsen näkyväksi tekeminen. (Kinos 2002, 123.)

Nummenmaa painottaa tekstissään lapsen kanssa käytävien filosofisten keskustelujen tärkeyttä. Hänen mukaansa keskusteluilla on merkittävä vaikutus ajatusten kehittymisessä. Tällaisen teorian pohjalla nähdään synnynnäisesti

ihmettelevä ja luova, kompetentti lapsi, joka tulee ottaa vakavasti keskustelukumppanina. (Nummenmaa 2011, 107.)

Italialainen Reggio Emilia –pedagogiikka, jossa lapsikäsitys on vahvasti kompetentti, asettaa myös pedagogille paljon vaatimuksia. Rikkaan lapsen kanssa työskentely vaatii pedagogilta jatkuvaa pohdintaa ja lapsen kuulemista ja tarjoutuvissa tilanteissa improvisointia. Tietoisuus omasta toiminnasta ja sen motiiveista on oleellista, ja pedagogista keskustelua käydään jatkuvasti kollegoiden kanssa. (Kalliala 2008, 23.)

Kompetenttin lapsikäsitksen omaavalta pedagogilta vaaditaan kuitenkin paljon. Jotta voidaan ymmärtää lapsen yksilöllinen potentiaali ja resurssit, täytyy pedagogin jatkuvasti havainnoida ja tarkastella lasta. (Malaguzzi 1994, 5.)

3.5.6 Puhe lapsesta

Nummenmaa nostaa esiin aikuisen tavan puhua lapsesta. Jos lasta kuvataan käyttämällä sanaa *se*, antaa se heti kuvan, että lapsi on passiivinen, toiminnan kohde. Jos lapsi taas nähdään aktiivisena subjektina, kuuluu *se* myös aikuisen puheessa. (Nummenmaa 2011, 103.)

Toisaalta pohdin itse sitä, että usein kuulee ihmisestä, aikuisesta tai lapsesta, puhuttaessa käytettävän sanaa *se*. *Hän*-sanana sijaan tuntuu puhekieleen vakiintuneen tämä muoto puhua myös ihmisistä.

3.5.7 Sosiokonstruktivismi

Dahlbergin, Mossin ja Pencen tekstissä korostuu vahvasti heidän oma käsityksensä lapsesta kompetenttina ja siitä, mitä se tuo pedagogiikkaan. Kun lapsuus nähdään itsessään tärkeänä elämänvaiheena ja lapsi kompetenttina, on pedagogiikassa tällöin uudenlaisia piirteitä. Tällöin lapselle annetaan mahdollisuus omaksua ja rakentaa omaa identiteettiään ja ymmärrystä ympäröivään maailmaan. Konstruktivismi ja sosiokonstruktivismi korostuvat tällaisessa pedagogiikassa, jossa lapsi on aktiivinen. Lapselle luodaan mahdollisuus tarkastella asioille useita vaihtoehtoja ja ratkaisuja ongelmiin, ennen yleisesti hyväksytyjen

vaihtoehtojen kohtaamista. Jos pedagogi on valmis ottamaan lapsen ideat, ratkaisut ja teorit vastaan uteliaisuudella ja kunnioituksella, voi myös hänelle syntyä oppimiskokemuksia. (Dahlberg, Moss & Pence 1999, 54-55.)

Kehityspsykologisen ja sosiokonstruktoidun lapsuuden suhdetta voidaan tarkastella myös esimerkiksi rakennuksena. Tällöin lapsen luonnollista kasvua kuvaa kivijalka, jonka päälle on sosiokonstruktoitu rakennus. Kivijalka asettaa rakentamiselle tiettyjä rajoituksia, mutta toisaalta samanlaiselta pohjalta voidaan saada aikaa mitä erilaisimpia rakennuksia. Rakentajan omat kulttuurisidonnaiset toiveet ja pyrkimykset ovat vahvasti ohjaamassa sitä, millainen rakennuksesta lopulta tulee. (Kalliala 1999, 33).

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, millaisia lapsikäisyyksiä lastentarhanopettajilla on tänä päivänä lappeenrantalaisessa päiväkodissa ja millainen vaikutus niillä on arjen työhön ja lasten kohtaamiseen. Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat erään lappeenrantalaisen päiväkodin lastentarhanopettajat.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa lastentarhanopettajien lapsikäisyyksistä, niiden kokemisesta ja vaikutuksesta työhön. Toisena tavoitteena on herätellä lastentarhanopettajia pohtimaan omaa lapsikäisyytään. Toivon, että voin opinnäytetyöni kautta lisätä ymmärrystä oman lapsikäisyyksen tunnistamisen ja sen reflektoinnin tärkeydestä varhaiskasvatustyön ja lapsen kohtaamisen kannalta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millainen on lastentarhanopettajan lapsikäisyys?
2. Millä tavoin lapsikäisyys näkyy arjen työssä ja lasten kohtaamisessa?

5 Opinnäytetyön toteutus

Suuritan sosionomi (AMK)–opinnoissani lastentarhanopettajan kelpoisuuden, joten opinnäytetyön suuntautuminen varhaiskasvatukseen oli alusta asti selkeää. Lastentarhanopettajien lapsikäsitukset muodostui aiheeksi tutkimukselleni keskusteltuani erään päiväkodin johtajan kanssa aiheesta. Lapsikäsitys aiheena herätti oman mielenkiintoni ensimmäisen kerran osallistuessani Reggio Emilia -pedagogiikkaa käsittelevälle kurssille ollessani opiskeluvaihdossa Ruotsissa kolmantena opiskeluvuoteni. Kiinnostuin tutkimaan, millaisena varhaiskasvatustyötä tekevät ammattilaiset käsittävät lapsen. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 71) painottavat aiheenvalinnassa oman kiinnostuksen herättämää ilmiötä tai havaintoa.

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Lähtökohtana laadulliselle tutkimukselle pidetään todellisen elämän kuvaamista. Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on myös asioiden kokonaisvaltainen käsittely ja tapausten ainutlaatuinen luonne. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.) Kylmä ja Juvakka (2007, 16) painottavat laadullisen tutkimuksen perustana olevan ihminen, hänen elämänsä ja niihin kytkeytyvät merkitykset.

Laadullisessa tutkimuksessa kirjoittamisen rooli korostuu. Tutkija analysoi tutkimusaineistoaan läpi tutkimuksen, etsii selitysmalleja ja teoreettisia näkemyksiä ja lähtee yksittäisistä havainnoista kohti yleisiä merkityksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 266.)

Opinnäytetyötäni varten hain tutkimusluvan Lappeenrannan kasvatus- ja opetustoimelta loppuvuodesta 2014. Luvan sain tammikuussa 2015. Haastatteluihin osallistuvia lastentarhanopettajia pyysin allekirjoittamaan kirjallisen suostumuslomakkeen (liite 3) ja päiväkodin kanssa tein yhteistyösopimuksen.

5.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineisto on kerätty teemahaastatteluina. Laadullisessa tutkimuksessa haastattelua pidetään usein päämenetelmänä aineiston keruussa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205). Tutkittaessa toista ihmistä itseään koske-

via asioita, on luontevaa kysyä niitä häneltä itseltään (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48).

Haastattelussa vuorovaikutuksessa oleellisia ovat sanat, niiden kielellinen merkitys ja tulkinnat. Haastateltavat pyrkivät vuorovaikutuksessa tuomaan esille omia ajatuksiaan ja merkityksiään asioista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48-49.) Menetelmänä haastattelulla on useita etuja. Vastaja subjektius korostuu, jolloin hän on merkityksiä luova ja aktiivinen osallistuja. Haastattelussa on myös helppo selventää ja syventää saatuja vastauksia tarvittaessa lisäkysymyksin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205.)

Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien valinta perustuu tutkittavien omaan kokemukseen kyseisestä aiheesta sekä halukkuuteen osallistua tutkimukseen (Kylmä & Juvakka 2007, 80). Syksyllä 2014 olin yhteydessä päiväkodin johtajaan ja sovimme yhteistyöstä päiväkodin kanssa. Ennen haastatteluja kävin päiväkodin viikkopalaverissa kertomassa opinnäytetyöstäni ja tuomassa saatekirjeen haastattelusta (liite 2) päiväkodin kaikille lastentarhanopettajille. Tämän jälkeen sovin haastatteluihin halukkaiden osallistujien kanssa haastatteluajan. Haastatteluihin osallistui viisi lastentarhanopettajaa.

Teemahaastattelussa aihepiirit ovat etukäteen määriteltäviä, mutta kysymysten tarkka asettelu ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208). Haastatteluihin olin etukäteen koonnut teemahaastattelurungon (liite 4) opinnäytetyöni tarkoituksen ja tutkimuskysymysteni perusteella. Ennen haastattelukysymysten luomista syvennyin vielä tarkemmin tutkimaani aiheeseen ja siitä löytyvään teoretietoon, mikä helpotti ymmärtämään, millaisiin asioihin kiinnitän kysymyksissä huomiota. Haastattelurungossa pyrin tuomaan opinnäytetyöni aiheen lähemmäs käytäntöä ja ymmärrettävämmäksi.

Valitsin teemahaastattelun siitä syystä, että se jättää kysymyksiin enemmän väljyyttä ja vastaajalle enemmän vapautta kertoa omia ajatuksiaan ja tuoda näkökulmaansa esille. Usealla haastatellulla olikin haastattelussa oma tulokulmansa samoihin asioihin.

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina päiväkodin tiloissa. Haastattelujen ajankohdaksi valikoitui lasten lepoaika, jolloin lastentarhanopettajien oli helppompaa varata aikaa osallistumiseen. Haastattelut kestivät noin 15-20 minuuttia ja sujuivat ilman häiriötekijöitä. Tallensin haastattelut kahdella nauhurilla.

Vaikka haastattelut eivät olleet kovin pitkiä, koin, että sain osallistujilta paljon heidän ajatuksiaan tutkimastani aiheesta. Haastatteluihin osallistuneet pysyivät hyvin aiheessa ja kuvasivat omia ajatuksiaan ja käsityksiään tutkimastani aiheesta.

5.2 Aineiston käsittely ja analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusote on tyypillisesti induktiivinen eli yksittäisistä havainnoista yleisiä merkityksiä etsivä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 266). Aineistoa analysoitaessa selvitetään, mitä aineisto kertoo tutkittavasta ilmiöstä (Kylmä & Juvakka 2007, 117). Tutkittava aineisto luo kuvan tutkittavasta ilmiöstä ja analysoinnin tarkoitus on luoda sanallinen ja johdonmukainen kuvaus ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittelyssä aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan yhteen loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Aineiston purkaminen puhtaaksikirjoittamalla eli litteroimalla voidaan tehdä joko koko haastattelumateriaalista tai valikoiden esimerkiksi teema-alueista tai haastateltavan puheesta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138). Aloitin nauhoitetun aineiston käsittelyn litteroimalla sen tekstimuotoon. Litteroin haastatteluaineiston aina mahdollisimman pian kyseisen haastattelun jälkeen, viimeistään parin päivän jälkeen.

Aineiston analysoin laadullisella sisällönanalyysillä. Aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysia voidaan ilmentää kolmivaiheisena prosessina. Aineisto pelkistetään eli redusoidaan ensin, jolloin aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen osuus pois. Seuraavaksi aineistoa klusteroidaan eli ryhmitellään. Tällöin aineistosta etsitään samankaltaisuuksia, ja näistä luodaan omia luokkia, jotka nimetään luokkaa kuvaavien käsittein. Kolmas vaihe aineiston analy-

sisä on abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tällöin lähdetään alkuperäisaineiston käyttämisestä ilmaisuista, joista edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-111.)

Lähdin analysoimaan aineistoa lukemalla ensin litteroidun materiaalin useaan kertaan huolellisesti läpi, jolloin sain paremman kokonaiskuvan aineistosta. Jatkoisin karsimalla aineistosta opinnäytetyölle epäoleellisen sisällön pois. Aineistosta pääosa oli kuitenkin oleellista, joten pelkistämistä ei tapahtunut paljoa. Tämän jälkeen aloin luokitella aineistoa erilaisiin ylä- ja alaluokkiin (Taulukko 1). Osa näistä luokista nousi suoraan haastattelun kysymyksistä, esimerkiksi lapsen kohtaaminen ja aikuisen ja lapsen välinen valtasuhde, mutta osa nousi haastatteluissa esiin nousseista vastauksista, esimerkiksi lapsen yksilöllisyys ja sen huomioiminen.

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Syllittely	Läheisyyden antaminen	Kasvattajan rooli
Lapsella lupa turvautua aikuisen		
Lohdun antaminen		
Lapsen lähellä oleminen		
Tilanteiden purkaminen	Ohjaaminen	
Tunteiden ja tarpeiden sanoittaminen		
Toiminnan perusteleminen		
Toiminnan rajojen asettaminen	Rajat	
Lapsi saa kokeilla rajoja		
Turvallisuudesta huolehtiminen		

Taulukko 1. Esimerkki luokittelusta

6 Tulokset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää lappeenrantalaisen päiväkodin lastentarhanopettajien käsityksiä lapsesta ja lapsikäsitteiden vaikutusta heidän työhönsä. Kaikki vastaajat työskentelivät samassa päiväkodissa lastentarhanopet-

tajana. Esittelen tutkimustuloksiani aineistosta nousseiden suurimpien teemojen mukaan. Nämä teemat syntyivät aineistoa analysoitaessa syntyneistä yläluokista. Yläluokiksi muodostuivat kuvaukset lapsesta, lapsen yksilöllisyyden huomiointi, lapsen kohtaaminen, lastentarhanopettajan ja lapsen välinen valtasuhde, kasvattajan rooli, ilmapiirin luominen ja toiminnan suunnittelu.

6.1 Lastentarhanopettajien lapsikäsitteet

Haastatteluissa lastentarhanopettajien puheessa lapsista nousi esiin erityisesti lasten yksilöllisyys, lapsi kasvavana ja kehittyvänä sekä lapsen positiivisten puolien korostaminen. Kuvatessaan sitä, millaisia lapset ovat, kuvasivat lastentarhanopettajat lasten olevan leikkiviä, uteliaita, tutkivia, sosiaalisia, mielikuvitusrikkaita ja luovia toimijoita, joilla on kiinnostuksen kohteita ja mielipiteitä. Mielikuvituksen ja luovuuden kuvattiin tulevan esiin esimerkiksi ideoiden ja leikin kautta esimerkiksi eri esineiden käyttämisessä erilaisiin tarkoituksiin. Myös iloisuus ja riemu yhdistettiin lapseen. Jokaisessa haastattelussa nousi vahvasti esiin lapsen yksilöllisyys.

Semmonen pieni toimija, joka viipottaa sinne sun tänne ja tekee toimia, leikkii paljon.

Skaala on laaja, mut tuota, lapsi on... pääsääntöisesti, jos sillä on niinku kaikki asiat hyvin, niin se on tommonen ilonen, leikkiväinen, liikkuvainen ja halukas opettelemaan, kokeilemaan uusia asioita.

Aika erilaisia persoonia on kaikki, tosi erilaisia, et jokaisel on semmoset omat juttunsa ja tapansa toimia.

Lastentarhanopettajien lapsikuvauksissa nousi myös vahvasti lapsi kasvavana ja kehittyvänä ihmisenä. Kehityksen kuvattiin tapahtuvan erilaisten vaiheiden mukaan vauvasta kohti aikuisuutta. Useampi haastateltavista kuvasi havainnoivansa lapsen kehitystä suhteessa tavanomaiseen, ikätasoiseen kehitykseen. Myös uusien asioiden oppimisen kuvattiin olevan osa lapsuutta. Useammassa haastattelussa lasta peilattiin myös hänen taitojensa kautta. Yksi lastentarhanopettajista nosti esiin lapsen psyko-fyysis-sosiaalisena kokonaisuutena.

Yksi haastatelluista lastentarhanopettajista nosti esiin myös lapsen sukupuolen ja sen merkityksen lapsen määrittelyssä.

Ja tääl on semmosii niinku, on tyttöjä, jotka on tosi, voi sanoo tyttömäisiä, että on niin sanotusti semmosii tyttömäisii piirteitä, mut sit on myös semmosia lapsia, kenellä on, tai tyttöjä, kenellä on semmosia poikamaisia, et tykkää rajumasta, vaik leikistä, et jotkuu pallopelit ja tämmöset on enemmän sitä eikä semmost niinku barbeilla leikkimistä. Mikä on hyvä, koska ei se oo mitenkää rajotettu siihe, että sinä olet tyttö ja sinä leikit näin.

Oman ryhmän lapsista puhuttaessa lastentarhanopettajat käyttivät kuvauksiinsa sanoja, jotka loivat positiivisen kuvan ryhmässä olevista lapsista. Lasten kuvattiin olevan osaavia, helposti innostuvia, iloisia, omatoimisia, tasapainoisia, taitavia, pärjääviä, muiden kanssa toimeen tulevia, vauhdikkaita ja ihania lapsia, joilla on ikätasoisensa taidot. Näistä kuvauksista välittyi lastentarhanopettajien lämmin ajatus omasta ryhmästään ja siitä, että lapset nähdään rikkaina sekä vahvoina ja tätä puolta heistä halutaan ensisijaisesti tuoda esille.

Yksi opettajista kuvasi lapsuusaikana korostuvan huolettomuuden ja meneillään olevaan hetkeen keskittymisen. Tällaisia ominaisuuksia lapsuudessa halutaan myös korostaa ja pitää yllä.

Lastentarhanopettajista osa toi esiin myös ajatuksia siitä, mitkä vaikuttavat myös heidän käsityksiinsä lapsesta. Oman koulutuksen ja lastentarhanopettajana toimimisen lisäksi lapsikäsitukseen koettiin vaikuttaneen myös oman lapsuuden ja omien lasten saamisen.

6.2 Lapsikäsitteen näkyminen pedagogiikassa

Aineiston analyysissä lastentarhanopettajien lapsikäsitteen näkymisestä pedagogiikassa ja arjen työssä muodostui muutamia yläluokkia. Näitä olivat yksilöllisyyden huomioiminen, lapsen kohtaaminen, aikuisen ja lapsen välinen valtasuhde, kasvattajan rooli, ilmapiirin luominen sekä toiminnan suunnittelu. Useampi asia lastentarhanopettajien erilaisissa kuvauksissa nivoutui samanaikaisesti eri luokkien ympärille ja luokat vaikuttivat samalla myös toisiinsa.

6.2.1 Yksilöllisyyden huomioiminen

Yksilöllisyyden huomioimisessa nousivat esiin lapsen havainnointi, hyvinvoinnin sekä kasvun ja kehityksen tukeminen. Lastentarhanopettajat kuvasivat lasten yksilöllisyyden tuntemisen tapahtuvan usein juuri havainnoinnin ja havaintojen perusteella. Lapsia havainnoitaessa huomiota kiinnitettiin hänen kehitykseensä, omaan persoonaansa, pärjäävyyteensä muiden ja itsensä kanssa, sen hetkiin mielentilaansa sekä lapseen kokonaisuutena. Yksi opettajista korosti havainnoissaan erityisesti positiivisten havaintojen etsimistä lapsessa. Tietoa lapsesta yksilönä eräs lastentarhanopettaja kertoi tuovan myös kasvatuskeskustelut vanhempien kanssa.

Lastentarhanopettajat kuvasivat havaintojen ja lapsen tuntemuksen pohjalta nousevan lapsen kasvun ja kehityksen tukemisen. Kun yksittäisen lapsen kehitys ja persoona tunnettiin, osattiin tukea erityisesti hänen yksilöllistä kasvuaan ja kehitystään. Esimerkiksi kun havaintojen perusteella oli huomattu, että lapsi tarvitsee tukea kielen kehitykseen, tartuttiin tähän ja kielen kehitystä tukevaa toimintaa suunniteltiin ja toteutettiin tälle lapselle.

Lapsen yksilöllisyyden huomioinnin kertoi yksi opettajista tulevan esille myös pienryhmätoiminnan muodossa. Kun lapsia on ryhmässä vähemmän ja tiedettiin etukäteen ketä lapsia kussakin pienryhmässä on, toiminnan suunnitteleminen juuri tälle lapsiryhmälle on helpompaa ja tarkoituksenmukaisempaa.

Lastentarhanopettajista muutama toi esiin myös sen, miten lapsen persoona saa tulla esiin kaikessa erilaisessa toiminnassa. Esimerkiksi, jos lapsella on oma idea johonkin tehtävään toimintaan, hän voi lähteä toteuttamaan sitä. Myös esimerkiksi askarteluissa haluttiin, että tuotosten ei tarvitse olla tietyn mallin mukaisia, vaan lapset tekevät ne mahdollisimman pitkälti alusta loppuun. Lopputulos voi olla jokaisella omannäköisensä ja lapsen oma persoona saa näkyä tuotoksessa.

Lastentarhanopettajista kaksi mainitsi pyrkivänsä työssä huomioimaan joka päivä jokaista lasta jollakin tavalla. Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen tuli esiin

lastentarhanopettajien vastauksissa myös monessa muussa yhteydessä, kuten lapsen kohtaamisessa ja kasvattajan roolista puhuttaessa.

6.2.2 Lapsen kohtaaminen

Lapsen kohtaamisesta puhuttaessa nousi esiin vahvasti halu kuunnella ja kuulla lasta. Yksi lastentarhanopettajista kertoi nimenomaan lapsen kuuntelemisen olevan kohtaamisessa kaikkein tärkeintä. Lapsen kertomien juttujen lisäksi hänen mielentilojensa kuuntelu koettiin tärkeäksi.

Kohtaamisissa lastentarhanopettajat painottivat myös ajan merkitystä. Kohtaamisella haluttiin olevan aikaa ja aikaa haluttiin antaa mahdollisimman tasapuolisesti kaikille lapsille. Kohtaamisten haluttiin olevan merkityksellisiä, ja yksi opettajista nostikin esiin merkityksellisyyden mielellään molemmille, sekä lapselle että aikuiselle.

Sitä aikaa niinku antaa sille lapselle ja sit kuunnella niitä lapsia oikeest jos niil on kerrottavaa ja kysellä niilt paljon asioita ja et jokaine sais niinku mahollisuuden osallistua ja tuua niit omia tärkeitä juttuja esille.

Lapsen kohtaamisten kuvauksissa tuli esiin pyrkimys lapsiläheisyyteen. Tämä tuli esiin myös fyysisesti. Esimerkiksi osa lastentarhanopettajista kuvasi pyrkivänsä siihen, että heillä on aikaa olla fyysisesti matalammalla tasolla, lasten kanssa samalla korkeudella. Yksi haastateltavista kertoi myös haluavansa järjestää aikaa olla mukana lasten leikeissä ja lähellä heitä.

Jos esimerkiks tulee joku päiväkotiin joku uus lapsi ni mie yleensä niinku vaikka menen.. polvistun sen siihe lapsen eteen tai niinku meen kyykylleen ja sit niinku kysyn kuka sie oot ja tälleen niinku juttelen sen kanssa siitä, et niinku, et se lapsi ei koe et mie oon täällä jossai ylhäällä.

Yksi opettajista mainitsi myös jokaisen ryhmän lapsen kohtaamisen aina aamulla tai ensimmäisen kerran päivän aikana tavatessa. Hän kertoi tervehtivänsä tai toivottavansa hyvät huomenet kaikille lapsille henkilökohtaisesti. Myös lastentarhanopettajan ystävällinen puhe mainittiin tärkeänä kohtaamisissa.

Osa lastentarhanopettajista nosti esiin myös sen, millaisena lapsi kohdataan. Kuvauksien mukaan lapsi kohdataan lapsena ja omana persoonanaan, ja lapsi

saa olla sellainen, kun hän on. Kunnioitus lasta kohtaan, tuli myös vahvasti esiin kuvauksissa.

Ja se, et joka päivä et se jokainen lapsi tulee niinku itessään kohdatuks.

6.2.3 Lastentarhanopettajan ja lapsen välinen valtasuhde

Ajatuksia lapsen ja lastentarhanopettajan välisestä valtasuhteesta nousi esiin myös kohtaamisten kuvauksissa, jossa haluttiin olla lähellä lasta ja antaa lapselle mahdollisuus tulla kuulluksi ja kohdatuksi. Ensimmäisenä valtasuhdetta ajatella suurimmassa osassa haastatteluja nousi esiin halu antaa lapselle valtaa. Lasten asiat koettiin tärkeinä ja heidän mielipiteitään tuli huomioida. Lastentarhanopettajat kuvasivat, että lapset voivat myös päättää asioista ja lapsia pyrittiinkin osallistamaan mahdollisimman paljon. Eräs lastentarhanopettajista kertoi myös pyrkivänsä toimimaan sallivasti, antaen lapselle mahdollisuuden ja valan toimia itsenäisesti.

Nii, no ite ainaki pyrin siihen, et ois semmone niinku mahollisimman salliva kuitenkin. Siis tavallaan et lapset toimii, niin annetaan niitten toimia, lapset tekee asioita, annetaan niitten tehdä. Et mahollistetaan enemmänki se, että sitä niinku pystyy tekemään ja lapset pystyy ite miettimään et miten niikö, miten tätä hommaa vois tehdä eteenpäi, et niinku pystyy osallistamaan lapsia siihe toimintaan.

Valtasuhteesta keskusteltaessa nousi esiin rajojen ja sääntöjen asettaminen. Useassa haastattelussa tuli ilmi, että aikuinen asettaa rajat toiminnassa ja aikuisella on vastuu olla ammatillinen ja ottaa aikuisen rooli. Esimerkiksi riitatilanteissa aikuinen käyttää enemmän valtaa. Yksi opettajista kuvasi myös tilannetta, jossa lapsella oli jokin murhe, jolloin aikuisen tuli viestittää lapselle, että asiasta murehtiminen on aikuisten asia, eikä lapsen tarvitse sitä kantaa. Myös esimerkiksi siirtymätilanteissa aikuisen koettiin käyttävän enemmän valtaa.

Tottakai se tilanteen mukaan muuttuu, et jos on oikeesti jotain asioita, et nyt vaikka et siirtymisiä ja nyt mennään pukemaan, niin nyt mennään pukemaan, että vaikka siinä lapsi sanois vastaan, mut sit selitetään asia et minkätakia ja että tiedetään, että nyt on sen aika. Et tietenki siinä pitää olla semmone suhde niinku aikuisen ja lapsen välillä että se aikuinen aina loppupelissä määrää.

Että toki sillei lasta kuunnellen ja että lasten ideat otetaan huomioon ja lapset saa olla osallisena toimintaan, toiminnan suunnitteluun, mutta että, et aikuiset

niinku luo ne raamit sille ja säännöt, et niitä sitte lapset, niiden mukaan toimitaan.

Valtasuhde nähtiin aina tilanteesta riippuvaisena, ja siihen vaikuttivat useat asiat. Esimerkiksi lapsimäärä vaikutti myös aikuisen käyttämän vallan määrään. Jos lapsia oli tilanteessa enemmän, oli aikuisella enemmän valtaa, jotta toiminta pysyi kasassa, kun taas pienemmän lapsiryhmän kanssa valtaa pystyy jakamaan enemmän lapsille. Yksi lastentarhanopettajista kuvasi yhden lapsen kanssa toimittaessa valtasuhteen olevan aika tasainen, jolloin molemmilla on yhtä paljon valtaa ja lapsen saama valta näkyy tällöin toiminnassa muun muassa siinä, että hän voi päättää, mitä tehdään ja miten tehdään.

6.2.4 Kasvattajan rooli

Haastattelussa lastentarhanopettajat kertoivat myös, miten näkevät oman roolinsa suhteessa lapseen. Kuvauksissa korostui lastentarhanopettaja turvallisena aikuisena, joka antaa lapsille rajat, joiden mukaan toimitaan, mutta mahdollistaa lapsille myös lapsen omien rajojen etsimisen ja kokeilun. Rajojen lisäksi turvalliseen aikuiseen yhdistettiin lämmön ja läheisyyden antaminen ja se, että aikuisen voi turvautua, jos lapsella on mielipahaa.

Useampi lastentarhanopettajista toi esiin oman roolinsa hyvänä mallina ja esimerkkinä. Esimerkiksi oman käytöksen ja eri tilanteiden ohjaamisen kuvattiin toimivan mallina lapselle, miten eri tilanteissa voi toimia tai mitä eri tilanteissa voi sanoa.

Lastentarhanopettajaa kuvattiin myös ohjaavaksi, havainnoijaksi ja opettajaksi. Yksi lastentarhanopettajista painotti erityisesti luontevana aikuisena olemista, jolloin ei tule esittää temppuja tai pelleillä lapsille. Lasten kanssa haluttiin olla läheisiä ja esimerkiksi lapsen leikkiin halutaan osallistua. Kasvattajan roolissa nousi vahvasti esiin myös lapsen yksilöllisyyden huomioinnin tärkeys.

6.2.5 Ilmapiirin luominen

Haastatteluissa kahdessa tuli esiin myös ilmapiirin luominen. Haastateltavat kertoivat haluavansa luoda lapsille ilmapiirin, jossa kaikilla on turvallista ja rau-

hallista olla, jokainen kokee olonsa ryhmässä mukavaksi ja jossa myös aikuisella on kiva olla. Aikuisen viihtymisen haluttiin välittyvän koko ryhmän viihtymiseen.

Yhdessä kuvauksessa ryhmän ilmapiiriä kuvattiin vuorovaikutteiseksi. Lastentarhanopettaja koki tärkeänä sen, että ryhmän lasten välinen vuorovaikutus toimi ja että lapsilla oli myös aikuiseen sellainen suhde, että tälle saattoi kertoa mieltä painavat asiat, mutta myös iloiset jutut ja pyytää aikuista mukaan leikkiin tai toimintaan.

6.2.6 Toiminnan suunnittelu

Toiminnan suunnittelussa kaikki lastentarhanopettajat mainitsivat oman ryhmänsä vaikutuksen. Suunnitteluun vaikutti selkeästi se, kenelle toimintaa suunnitellaan. Yhdeksi suunnitteluun vaikuttavaksi tekijäksi mainittiin lapsiryhmän ikätaso. Suunnittelussa painottui vahvasti tässäkin lapsen yksilöllinen huomiointi. Esimerkiksi lasten yksilöllisiin tarpeisiin pyrittiin vastaamaan suunnitelmilla, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä.

Useampi lastentarhanopettajista halusi myös lasten osallisuuden näkyvän suunnittelussa. Lastentarhanopettajat kuvasivat kysyvänsä toiveita lapsilta siitä, mitä halutaan tehdä ja välillä ideat toimintaan tulivatkin lapsilta itseltään.

Ja sitte se, että voi myös niiltä lapsilta kysyä, että mitä hyö tykkää tehdä ja mikä on se, niinku hein ajatuksia siitä, et mitä ois mukava tehdä.

Lasten osallistamisessa suunnitteluun toi osa lastentarhanopettajista esiin myös sen, ettei haluta tehdä suunnitelmista liian tarkkoja, vaan pyritään jättämään niihin joustavuutta ja väljyyttä. Omia suunnitelmia oltiin myös valmiita muuttamaan lasten ajatusten mukaan. Kuitenkin pidettiin tärkeänä, että lastentarhanopettajalla on jokin valmis runko toiminnasta.

Mut et periaattees ei, ei sellasta, et aamulla niinku ilmestyn siihe ovelle ja kysyn et hohhoijaa, mitäs tänää tehtäis, et kyl niinku itel pitää joku ajatus olla.

Et jos vaik nyt miettis ens viikon ohjelmaa, ni siel on tyhjiä päiviä, et en viel tiä et mitä vaik tehää ens viikolla, et vähä kattoo et mite alkuviikko menee, et mikä

on sit niinko järkevin tai mikä niinku ehkä lähtee sielt lapsistakii. Et mitä sit tekee.

7 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkittaessa ihmistä eettiset näkökohdat on huomioitava tutkimuksen joka vaiheessa. Tärkeimpiä eettisiä periaatteita ihmistä tutkittaessa ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys (Hirsjärvi & Hurme 2000, 19-20). Informoin yhteistyöpäiväkodin lastentarhanopettajia opinnäytetyöstäni päiväkodin viikkopalaverissa, ja niille lastentarhanopettajille, jotka eivät palaveriin osallistuneet, kävin kertomassa henkilökohtaisesti ja samalla jaoin kaikille opinnäytetyöstä kertovan saatekirjeen. Saatekirjeeseen olin jättänyt myös yhteystietoni siltä varalta, että joku kaipaisi lisätietoa.

Tutkittavaa tulee etukäteen tiedottaa tutkimuksen tarkoituksen ja sisällön lisäksi myös siitä, mitä osallistuminen hänelle konkreettisesti tarkoittaa. Osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistujalta tulisi saada tietoon perustuva suostumus, jolloin osallistuja myös ymmärtää, mihin suostuu osallistuessaan tutkimukseen. (Kuula 2011, 104-107.) Haastatteluun osallistuneille painotin vielä, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että osallistumisen voi keskeyttää tutkimuksen missä vaiheessa tahansa. Haastatteluun osallistuneet allekirjoittivat suostumuslomakkeen halukkuudestaan osallistua.

Tiedotin haastatteluun osallistuville myös heidän yksityisyytensä suojaamisesta. Osallistujien henkilöllisyyden suojaamiseksi työssä ei esimerkiksi mainita, missä päiväkodissa opinnäytetyö on tehty. Analysoidessani aineistoa käytin osallistujista koodinimiä (H1, H2...), mutta varsinaisesta raportista jätin nämä pois. Opinnäytetyön valmistuttua hävitin haastattelunauhoitukset ja näistä puretut kirjalliset aineistot.

Laadullisessa tutkimuksessa perinteistä tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden arviointia ei voi suoraan soveltaa tutkimukseen sen ainutlaatuisen luonteen vuoksi. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta tarkastellaankin tutkimuksen kuvauksen, siihen liittyvien selitysten ja tulosten yhteensopivuuden perusteella.

Tutkimuksen toteuttamisen tarkka selostus lisää luotettavuutta, ja jokainen tutkimuksen vaihe tulisikin selittää lukijalle tarkasti perusteluineen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232.) Koko opinnäytetyöprosessin ajan olen pyrkinyt suunnittelemaan huolella tutkimukseni kulkua ja myös perustelemaan tekemiäni valintoja. Tutkimustuloksissa olen pyrkinyt tuomaan esiin juuri ne asiat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan tarkastella neljän eri kriteerin avulla: uskottavuuden, vahvistettavuuden, refleksiivisyyden ja siirrettävyyden (Kylmä & Juvakka 2007, 128). Haastattelussa luotettavuutta saattaa heikentää se, että vastaaja antaa haastattelussa helposti sosiaalisesti suotavia vastauksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 206). Haastatteluissa koin, että haastatellut lastentarhanopettajat kertoivat avoimesti ajatuksiaan ja näkemyksiään ja itse tulkitsin heidän olevan aidosti sanojensa takana.

Haastattelukysymyksiä pohtiessani kiinnitin huomiota siihen, etteivät kysymykset johdattele antamaan tietynlaisia vastauksia. Käyttämieni haastattelukysymysten koin olleen tarkoituksenmukaisia, sillä saamani vastaukset olivat lähes kokonaan hyödynnettävissä tutkimukseen. Aiheena lapsikäsitukset on laaja ja abstrakti, joten mietin haastattelujen jälkeen myös sitä, että aihetta olisi varmasti voinut lähestyä myös muunlaisten kysymysten kautta. Olin kuitenkin itse tyytyväinen kysymyksiini ja niiden kautta saamaani aineistoon.

Koko opinnäytetyön tekemisen ajan pyrin kiinnittämään huomiota omaan objektiivisuuteeni. Pyrin olemaan mahdollisimman neutraali miettiessäni haastattelukysymyksiä, tehdessäni haastatteluja, analysoidessani tutkimustuloksia sekä kirjoittaessani raporttia, etten tekisi tulkintoja omien ajatusteni ja näkemysteni pohjalta.

Opinnäytetyössäni vastaajajoukko on pieni (5 lastentarhanopettajaa), joten tuloksia ei voi yleistää koskemaan lastentarhanopettajia yleensä. Itse ajattelen, että tuloksia voi yleistää kuitenkin niin, että lappeenrantalaisessa päiväkodissa lastentarhanopettajilla on tutkimuksen tulosten kaltaista ajattelua lapsikäsityksistä ja sen vaikutuksesta lastentarhanopettajan työhön.

8 Pohdinta

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää lappeenrantalaisen päiväkodin lastentarhanopettajien lapsikäsitteitä ja sitä, millainen vaikutus lapsikäsitteillä on arjen työhön ja lasten kohtaamiseen. Tavoitteena opinnäytetyössä on tuottaa tietoa lastentarhanopettajien lapsikäsitteistä, niiden kokemisesta ja vaikutuksesta heidän työhönsä. Tutkimuksessa sain vastaukset tutkimuskysymyksiini, joten saavutin opinnäytetyölleni asettamani tavoitteet.

Seuraavaksi pohdin opinnäytetyöni tuloksia, koko opinnäytetyöprosessia sekä omaa ammatillista kehittymistäni opinnäytetyön tekemisen aikana. Lopuksi nostan esiin myös muutaman jatkotutkimusaiheen, jotka muodostuivat opinnäytetyötä tehdessä.

8.1 Tulokset

Opinnäytetyön tuloksista selvisi, että haastattelemani lastentarhanopettajat näkivät lapsen ensisijaisesti kehittyvänä yksilönä, johon yhdistyvät vahvasti toimijuus, sosiaalisuus ja luovuus. Heidän kuvatessaan lasta nousi ajatus lapsesta kompetenttina, sillä vastauksissa korostettiin ensisijaisesti lapsen kykenevyyttä ja lapsella olevia ominaisuuksia, eikä juurikaan sitä, että lapselta puuttuisi jotain tai että hän olisi jotain vailla.

Lapsikäsitteiden vaikutuksesta lastentarhanopettajan toimintaan tuli esiin yksilöllisyyden huomioiminen sekä lapsen yksilöllisen kehityksen että hänen persoonansa suhteen. Kuvatessaan kohtaamisia lasten kanssa tärkeänä pidettiin lapsen kuulemistakin, kunnioitusta, merkityksellisyyttä ja lapsiläheisyyttä. Lastentarhanopettajan ja lapsen välinen valtasuhde nähtiin tilanteesta riippuvaisena. Kaikilla lastentarhanopettajilla nousi esiin pyrkimys antaa valtaa lapsille mahdollisuuksien mukaan ja osallistaa lapsia toiminnassa ja toiminnan suunnittelussa. Aikuisella nähtiin kuitenkin olevan aina viime kädessä valta asettaa rajat.

Lastentarhanopettajat kuvasivat omaa rooliaan ohjaavaksi, opettajan ja havainnoijan rooliksi, jossa tulevat esiin rajojen asettaminen ja turvallisen ilmapiirin luominen, läheisyyden antaminen ja esimerkkinä toimiminen. Lapsille halutaan

kuvauksien mukaan luoda rauhallinen, vuorovaikutteinen ilmapiiri, jossa kaikkien on mukava olla.

Lastentarhanopettajat kuvasivat huomioivansa toiminnan suunnittelussa vahvasti sen, kenelle toimintaa suunnitellaan. Suunnittelussa korostuu siis vahvasti lasten yksilöllisyys. Myös lasten ikätaso vaikutti suunnitelmien tekemiseen. Lapsia haluttiin osallistaa myös toiminnan suunnitteluvaiheessa, ja omissa suunnitelmissa painottui vahvasti joustavuus.

Suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin tulokset ovat melko yhtenäisiä. Etenkin Paanasen (2010) tutkimuksessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esiintyvää lasta kuvattiin aktiiviseksi ja osaavaksi, kasvavaksi, kehittyväksi ja oppivaksi sekä sosiaaliseksi, yksilölliseksi ja emotionaaliseksi. Raution (2005) tutkimuksesta lapsi saa sekä aktiivisen että passiivisen roolin, mutta tutkimuksessa esiintyy myös lapsi aktiivisena aloitteentekijänä. Fagerin tutkimuksessa painottuvat erityisesti lapsen kompetenttius, hyvyys, uteliaisuus ja halu tutkia. Oman opinnäytetyöni tulokset ovat vahvasti samansuuntaisia kuin näissä tutkimuksissa, mikä lisää työni luotettavuutta.

Opinnäytetyön tuloksissa käsitys lapsista sisältää kompetentin lapsikäsitteen lisäksi ajatuksia myös muista teorioista. Kehityspsykologinen käsitys lapsesta nousee esiin puhuttaessa lapsen kasvusta ja kehityksestä. Aineistoa analysoidessani nousi mieleeni Kallialan (2008, 19) ajatus lapsesta sekä rikkaana että tarvitsevana, sillä koin tällä ajatuksella olevan yhteneväisyyttä saamieni tulosten kanssa.

Opinnäytetyön tulokset liikkuvat myös lähellä aikuislähtöisyyden, lapsikeskeisyyden sekä lapsilähtöisyyden käsitteitä. Tilannekohtaisesti, esimerkiksi rajojen asettamisen kannalta, toiminta oli välillä aikuislähtöisyyden puolella. Lapsikeskeisyys taas tuli vahvasti esiin suunniteltaessa toimintaa esimerkiksi lapsen kehityksellisiä tarpeita tukemaan. Vahvimmin lastentarhanopettajien vastauksissa nousi kuitenkin pyrkimys lapsilähtöisyyteen. Lapset haluttiin osallisiksi sekä toimintaan että toiminnan suunnitteluun. Lapsilähtöisyyden perustana oleva lapsen kuuleminen tuli myös voimakkaasti tuloksissa esiin. Vastauksissa nousi

esiin myös sosiokonstruktivismiin liitettävä lasten itse tekeminen, tutkiminen, tuottaminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Vaikka valmiissa opinnäytetyössäni lastentarhanopettajien näkemykset on yhdistetty keskenään kertomaan kyseisen päiväkodin lapsikäisyyksistä, olivat lastentarhanopettajien omat käsitykset kuitenkin toisistaan erilaisia. Tässä mieleeni nousi Malaguzzin (1994, 3) ajatus sadoista lapsikäisyyksistä. Vaikka haastattelujen lapsikäisyyksissä oli paljon samaa, oli heillä jokaisella oma näkökulmansa aiheeseen ja omia, yksilöllisiä ajatuksia aiheeseen. Yksittäisiä käsityksiä olisi myös mahdoton lokeroida puhtaasti tiettyihin teoriasuuntiin, sillä ne usein tuntuivat sisältävän ajatuksia monista eri teorioista. Omasta mielestäni juuri tämä teki opinnäytetyön toteuttamisesta mielenkiintoista; ei ole oikeaa ja väärää tapaa käsittää lasta, mutta on lukemattomia erilaisia ajatuksia ja käsityksiä lapsesta.

Aineistoa analysoidessani jäin pohtimaan sitä, miten lastentarhanopettajat reflektoivat omaa toimintaansa arkisissa tilanteissa ja miten omaa lapsikäisyyttä on tietoisesti pohdittu. Pohdin myös sitä, miten usein lastentarhanopettajat reflektoivat ajatuksiaan ja käsityksiään, joilla on merkittävä yhteys heidän työhönsä.

Haastatteluissa nousi esiin myös lause, josta muodostui opinnäytetyön nimi, *merkityksellisiä kaikki omalla tavallaan*. Itse koin, että lauseessa tulee esiin opinnäytetyön tuloksissa painottuva yksilöllisyys sekä haasteltuja lastentarhanopettajia yhdistävä lapsen kunnioitus.

8.2 Opinnäytetyöprosessi

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessini kesti noin puoli vuotta. Opinnäytetyöni aihe muotoutui lopulliseksi syksyllä 2014, jonka jälkeen lähdin työstämään opinnäytetyösuunnitelmaa ja tutkimuslupahakemuksia. Alusta lähtien olin innostunut ja kiinnostunut omasta aiheestani, mikä piti motivaationi työstää opinnäytetyötä eteenpäin hyvänä. Koko opinnäytetyön tekeminen on sujunut hyvin asettamani aikatauluni ja suunnitelmani mukaan.

Opinnäytetyön teoreettista viitekehystä tehdessäni minulla oli aluksi hankaluuksia löytää lähdemateriaalia. Tarkemman etsimisen ja aiheeseen syventymisen jälkeen lähteitä alkoi löytyä ja tiedonhaku ja referointi sujuivat paremmin.

Eniten ajatuksia työn aikana heräsi haastatteluvaiheessa. Hahmottelemillani kysymyksillä sain vastauksia tutkimuskysymyksiini, joten koin haastattelukysymysten olleen asianmukaisia. Aluksi pohdin myös vaihtoehtoa antaa haastattelukysymykset haastateltaville etukäteen, jolloin he olisivat voineet pohtia vastauksia etukäteen. Sain kuitenkin hyvin vastuksia ilman tätäkin. Haastattelujen jälkeen pohdin myös sitä, olisinko saanut laajemman aineiston tekemällä haastattelut parihaastatteluina, jolloin aiheesta olisi ehkä syntynyt enemmän keskustelua. Haastatteluajkojen sopimisen suhteen tämä olisi toisaalta ollut haastavampaa, sillä haastattelut hoidettiin osallistujien työaikana.

Toteutin opinnäytetyöni yksin, mikä oli alusta asti suunnitelmani, sillä opiskeluvaihdon takia tiesin valmistuvani myöhemmin kuin oma opiskeluryhmäni. Työn yksin tekeminen helpotti myös omien aikataulujeni järjestelyssä, sillä kävin töissä opinnäytetyöprosessin ohessa. Kuitenkin esimerkiksi haastattelukysymyksiä tehdessäni sekä aineistoa analysoidessani mietin, että parin kanssa tehdessä asioiden yhdessä pohtiminen olisi myös voinut olla hyödyllistä. Loppujen lopuksi olen kuitenkin tyytyväinen opinnäytetyöni tekemiseen yksin.

8.3 Oma ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyö ja sen tekeminen ovat monella tavalla olleet opettavainen kokemus. Teoriaosaa työstäessäni tuntemukseni opinnäytetyön aiheesta syveni valtavasti. Koko prosessin ajan olen myös jatkuvasti huomannut pohtivani omaa lapsikäsitystäni ja sitä, miten se taas näkyy omassa toiminnassani. Haastatteluja tehdessäni huomasin peilaavani lastentarhanopettajien ajatuksia omaan ajatteluuni ja työskentelyyni lasten kanssa. Pohdin myös paljon, mitä eroa on yleisen lapsikäsitökseni ja käsitykseni tietystä, yksittäisestä lapsesta välillä. Uskon myös, että oma pohdintani lapsikäsitöksistä varmasti jatkuu vielä tulevaisuudessa.

Aiheen sisäistämisen lisäksi opin myös paljon tutkimuksen tekemisestä. Tiedonhaun taitoni kehittyivät työn tekemisen aikana, samoin kuin kirjoittamisen taitoni harjaantui. Opin myös toteuttamaan teemahaastattelun ja analysoimaan sen aineistoa.

8.4 Jatkotutkimusaiheet

Toteutin oman opinnäytetyöni tutkien lastentarhanopettajien lapsikäisyyksiä. Jatkotutkimusaiheena pohdin samansuuntaisen tutkimuksen tekemistä myös muille varhaiskasvatuksessa työskenteleville ammattiryhmille. Pohdin eri päiväkotien johtajien lapsikäisyyksien tutkimista ja heidän lapsikäisyyksensä vaikutusta päiväkodin johtamiseen sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan lapsikäisyyksiä.

Koska oma tutkimukseni sijoittuu yhteen päiväkotiin, olisi mielenkiintoista toteuttaa vertaileva tutkimus lapsikäisyyksistä useamman päiväkodin kesken. Tällöin tutkittaviksi päiväkodeiksi voisi valita esimerkiksi esilaista pedagogiikkaa painottavat päiväkodit.

Toisaalta myös omassa pohdinnassani nousi esiin lastentarhanopettajien oman työn ja sen taustalla olevan kasvatustietoisuuden ja siihen kuuluvien käsitysten ja merkitysten reflektointi. Yksi jatkotutkimusaihe voisi siis olla tutkia, millaista ammatillista reflektointia lastentarhanopettajat käyvät ja miten tätä pohdintaa käydään.

Lähteet

Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 49-61.

Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. 1999. Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: postmodern perspectives. Lontoo: Falmer Press.

Fager, M. 2013. Pedagogernas barnsyn i förskolan. Linneuniversitetet. Lärarprogrammet. Examensarbete.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hytönen, J. 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Härkönen, U. 2013. Pedagogical systems theory as a cornerstone of sustainable early childhood and preschool education. Teoksessa Härkönen, U. (toim.) Reorientation of teacher education towards sustainability through theory and practice. Proceedings of the 10th international JTEFS/ BBCC conference Sustainable development. Culture. Education. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 411-499.

Härkönen, U. 2004. Varhaiskasvatuksen käytäntö määritelmien valossa. Teoksessa Enkenberg, J., Savolainen, E. & Väisänen, P. Tutkiva opettajankoulutus – Taitava opettaja. Savonlinna: Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 235-247.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.

Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9-29

Kinos, J. 2002. Kohti lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen teoriaa. Kasvatus 33 (2), 119-132.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka - Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272

Lappeenrannan kaupunki 2010. Lappeenrannan Varhaiskasvatussuunnitelma. <http://www.lappeenranta.fi/loader.aspx?id=17c8de96-e649-4518-b607-f42b16456d94> luettu 24.1.2015

Lehtinen, A.-R. 2001. Vertaissuhteiden merkitys lasten elämässä. Teoksessa Hujala, E. (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Tampere: Varhaiskasvatus 90 Oy, 79-100.

Malaguzzi, L. 1994. Your image of the child: Where teaching begins. Exchange 3/94, 3-7.

Nummenmaa, A. R., 2011. Lapset keskustelukumppaneina. Teoksessa Nummenmaa, A. R., Karila, K. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY Pro Oy, 102-110.

Ojakangas, M. 2001. Pietas – Kasvatuksen mahdollisuus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Summa

Onnismaa, E-L. & Valli, S. 2005. Lastentarhanopettaja – varhaiskasvatuksen asiantuntija ja ammattilainen. Lastentarhanopettajaliitto.

Opetus- kulttuuriministeriö 2015a. Varhaiskasvatustutkimuslaki. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/index.html luettu 24.1.2015

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015b. Esiopetus vahvistaa oppimisen edellytyksiä. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/esiopetus/?lang=fi> luettu 1.2.2015

Paananen, M. 2010. Opetussuunnitelmat puntarissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005 ja Esiopetussuunnitelman perusteet 2000 kasvatusnäkökymyksen ja -ideologian näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Rautio, P. 2005. Lapsidiskurssit Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:14.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.7.2005/608

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf?sequence=1. Luettu 24.1.2005.

Liite 1. Tutkimuslupa

LAPPEENRANNAN KAUPUNKI

1 (1)

27.1.2015

Tervonen Elina
Väinöläkatu 30 a 11
53100 Lappeenranta

Viite Opinnäytetyön tutkimuslupahakomus 10.12.2015

Tutkimusluvan myöntäminen

Myönnän luvan haastattelututkimuksen tekemiseen opinnäytettä varten aiheesta "Lastentarhanopettajan lapsikäisyyksiä lappeenrantalaisessa päiväkodissa".

Tutkimuksen tekijä ei saa käyttää tutkimuksen aikana saamiaan salassa pidettäviä tietoja lapsen tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi tai sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus. Tutkimuksen tekijä ei saa luovuttaa salassa pidettäviä henkilötietoja sivulliselle. Tutkimuksen tekijän tulee toimittaa maksutta tutkimusraportista yksi kappale Lappeenrannan kaupungin kirjaamoon.

Päivi Virkki
varhaiskasvatusjohtaja

Varhaiskasvatus

PL 11, 53101 Lappeenranta | Puhelinlankatu 23 | puh. 05 8151
kirjamo@lappeenranta.fi www.lappeenranta.fi

29.1.2015

Hyvä lastentarhanopettaja,

Olen sosionimi (AMK) -opiskelija Saimaan ammattikorkeakoulusta ja osana opintojani suoritan myös lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Teen opinnäytetyötä aiheesta lastentarhanopettajien lapsikäsitukset. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää millaisia lapsikäsitksiä lastentarhanopettajilla on tänä päivänä lappeenrantalaisessa päiväkodissa ja miten ne vaikuttavat heidän työhönsä. Tavoitteena on tuottaa tietoa päiväkodin kasvattajien lapsikäsituksesta, sen kokemisesta ja vaikutuksesta työhön.

Kerään aineistoa opinnäytetyötäni varten yksilöhaastatteluihin, jotka nauhoitetaan. Haastattelut toteutetaan alkuvuodesta 2015.

Opinnäytetyön toteuttamista varten tarvitsen haastateltaviksi lastentarhanopettajia.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja sinulla on mahdollisuus keskeyttää osallistuminen missä vaiheessa tahansa. Haastattelu ja sen purkaminen tapahtuvat luottamuksellisesti ja osallistujan yksityisyyttä kunnioittaen. Osallistujan nimeä tai henkilötietoja ei mainita opinnäytetyössämme. Haastattelun aikana kerätty aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Toivon, että mahdollisimman moni voisi osallistua haastatteluun. Jos Sinulle heräsi kysymyksiä haastattelusta tai opinnäytetyöstäni, ota minuun yhteyttä sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin,

Elina Tervonen
elina.tervonen@student.saimia.fi

Opinnäytetyö: Lastentarhanopettajien lapsikäsitkset lappeenrantalaisessa päiväkodissa

Tekijä: Elina Tervonen

Olen saanut riittävästi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä tahansa vaiheessa. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun ja sen nauhoittamiseen.

Aika ja paikka

Haastateltava

Elina Tervonen

Opinnäytetyö: Lastentarhanopettajien lapsikäsitkset lappeenrantalaisessa päiväkodissa

Tekijä: Elina Tervonen

Mitä sinulla tulee mieleen sanasta lapsi? Millaisia koet, että lapset ovat?

Mitä asioita havainnoit lapsissa? Millaisia havaintoja teet?

Millaisin sanoin kuvaisit omassa ryhmässäsi olevia lapsia?

Miten koet oman lapsikäsitksesi näkyvän omassa työssäsi ja toiminnassasi lasten kanssa? Entä miten se näkyy toiminnan suunnittelussa?

Millä tavoin kohtaat lapsen? Millainen valtasuhde sinun ja lapsen välillä on keskusteluissa?

Millaisena näet oman roolisi suhteessa lapseen? Millainen suhde sinulla on oman ryhmäsi lapsiin?